

Pukovnik
STOJAN JOVIĆ

Vazdušnodesantne jedinice juče i danas

O knjizi Vazdušnodesantne jedinice autora Zbignjeva Jankeviča i Vladislava Stasjaka, koji je izdao VIZ 1979. godine, globalnu ocenu u predgovoru dao je general-major Živko Blagojev, a objavljeni su i prikazi u Vojnom delu (6/79), Glasniku RV i PVO (1/80) i Krilima armije. Međutim, neće biti na odmet da se o sadržaju, aktuelnosti i nekim ocenama tog dela kaže još koja reč, pre svega radi toga da se čitaocu pruži mogućnost da stekne potpuniju sliku o kvalitetu dela koje je, inače, izazvalo interesovanje zbog sve većeg značaja i uloge vazdušnodesantnih jedinica na današnjem stepenu njihovog razvoja i uloge u savremenim uslovima.

Zaostajanje za vremenom

Delo »Vazdušnodesantne jedinice« je izdato u Varšavi 1973. godine, a VIZ ga je preveo i objavio 1979. godine, dakle sa znatnim zakašnjenjem. To ukazuje na zaostajanje dela za vremenom u kojem se dosta toga izmenilo. Autori u »Vazdušnodesantnim jedinicama« tretiraju ulogu, namenu, zadatke, organizaciju, transportnu avijaciju i način desantiranja, uglavnom, obuhvatajući period 1954 — 1969. godine. Za teoriju ratne veštine i pripremanje oružanih snaga i zemlje za rat uopšte, kada se generacije oružja smenjuju za manje od jedne decenije i nova sredstva uvode vrtogalovom brzinom — ta vremenska distanca nije beznačajna. U tom periodu došlo je do značajnih promena u pogledu jačanja vazdušnodesantnih jedinica, njihovog omasovljenja, opremanja borbenim sredstvima i osposoblja-

vanja za efikasnu upotrebu u savremenim uslovima, čime je, bar donekle, izmenjena njihova priroda. Zato se iz knjige Vazdušnodesantne jedinice danas dobija nepotpuna i nerealna slika o vazдушnim desantima.

Kao pozitivne karakteristike vazdušnodesantnih jedinica autori navode *iznenađenje* koje te jedinice mogu da postignu u ratu, zatim *moralni i psihološki uticaj* na neprijatelja i njihovu veliku *operativnu pokretljivost*. No, da li se savremene vazdušnodesantne jedinice danas odlikuju samo time? Takva se ocena s pravom mogla dati, na primer, nemačkom XI vazdušnodesantnom korpusu i njegovim uspesima 1940 — 1941. godine. Tada je pojava vazдушnih desanata u dubini teritorije, uz istovremen brz prodor oklopnih i motorizovanih snaga, izazvala paniku i rasulo (u Belgiji, Holandiji, Danskoj i Norveškoj). Međutim, ističući u prvi plan ta svojstva, koja to objektivno i jesu, autori su zapostavili neka druga bitna obeležja, koja vazdušnodesantne jedinice danas poseduju. Pre svega, radi se o *vatrenoj moći, udarnoj snazi i mogućnosti dejstva u gotovo svim uslovima*. Taj se propust pisaca donekle može shvatiti zato što u vreme kada je delo stvarano naoružanje i oprema vazdušnodesantnih jedinica nisu bili na nivou na kome se danas nalaze. Nenaučno bi bilo smatrati da te snage danas služe samo zato da »plaše« neprijatelja, jer su osposobljene i za izvršavanje krupnih borbenih zadataka. No, o tome kasnije. Smatram da su dosadašnje kritike dela i na te manjkavosti trebalo da ukažu.

O mogućnostima i borbenim dejstvima borbenih helikoptera i vazdušnopokretnih snaga (na istoku vazdušnojurišnih), knjiga takođe ne govori onoliko koliko pojava tih snaga prema svom značaju zaslužuje, osim što se osvrće na izvesna iskustva iz rata u Vijetnamu, gde je njihova upotreba bila masovna. Ipak, bili su to samo početni koraci. Danas su te snage realnost u svim savremenim i bolje opremljenim armijama i dobijaju sve istaknutiju ulogu u izvođenju taktičkih vazдушnih desanata na frontu i u vođenju borbe protiv partizanskih i ustaničkih snaga. Helikopteri, naoružani najsavremenijim protivoklopnim sredstvima, postali su značajan element protivoklopne borbe. Na primer, u armijama Varšavskog ugovora formirane su vazdušnodesantne jurišne brigade koje predstavljaju udarna, brzopokretna jezgra njihovih operativnih poredaka i specijalizovane snage za taktičke udare iz vazdušnog prostora. O tome autori, razume se, u ono vreme nisu ni mogli da pišu. Oni takođe nisu mogli da pišu ni o iskustvima iz četvrtog izraelsko-arapskog rata koji se vodio u godini izlaska knjige, kao ni o drugim oružanim intervencijama posle toga i velikim vežbama i manevrima armija oba vojna

bloka u kojima su upotrebljavane vazdušnodesantne jedinice, iz čega su se mogla izvući poučna iskustva i sagledati mogućnosti i karakter dejstva tih snaga.

Zaslužuju pažnju i neka borbena i tehnička sredstva o kojima se govori u knjizi. Transportne jedrilice su masovno, na primer, upotrebljavali Nemci i saveznici u drugom svetskom ratu za prevoženje opreme i oružja koja ljudstvo nije moglo nositi sa sobom i koja se nisu mogla desantirati iz tadašnjih lakih transportnih aviona, kakvi su bili JU-52 i C-47. Ali, ove jedrilice su već odavno izbačene iz upotrebe, jer je desantiranje teške opreme danas rešeno povoljnije i na savremeniji način. One su se nešto duže zadržale u vazdušno-desantnim jedinicama Poljske, što može biti razlog da im autori poklanjaju toliku pažnju. Jedrilice se danas koriste još samo u sport-skom vazduhoplovstvu.

Raketni sistemi *dejvi krokrit* i *litl džon*, kako to autori navode, lansirna su sredstva nuklearnih bojnih glava američke vazdušno-desantne divizije. Međutim, poznato je da su te i slične rakete već odavno u staro gvožđe. Ili, kada se opisuju protivoklopna sredstva vazdušnodesantnih jedinica zapadnih zemalja, navode se protiv-tenkovski raketni sistemi SS-10 i SS-11, *vidžilent* i *kobra*, koji spadaju u prve generacije, a danas se uvode u naoružanje sistemi treće generacije, čije su mogućnosti u protivoklopnoj borbi mnogo veće. Primera ima još, ali i ovi dovoljno ukazuju na razliku u vremenu i na snagu i mogućnosti vazdušnodesantnih jedinica toga doba i danas.

Upotreba vazdušnodesantnih jedinica

Koncepcija upotrebe tih jedinica u posleratnim uslovima, kada dominantnu ulogu u vojnoj sili blokovskih zemalja dobija raketno i nuklearno oružje, mlazna avijacija i masovne oklopne snage, definisana je sredinom pedesetih godina. Osnovne postavke te koncepcije održale su se do danas, razume se, uz neprekidne modifikacije i usklađivanja, i sa razvojem i uvođenjem u naoružanje novih borbenih sredstava i sa politikom i doktrinarnim stavovima supersila. I autori interpretiraju takvu koncepciju, čemu se nema šta prigovoriti. Međutim, čitaocu je trebalo naglasiti da je doktrina supersila koje raspolažu jakim vazdušnodesantnim snagama i brojnom transportnom avijacijom velikih kapaciteta, da je ona izraz njihove ofanzivne i agresivne vojne politike, i da im te snage služe kao sredstvo pretnje, pritiska, oružanih intervencija i kao jedan od primarnih faktora *munjevitog rata*. Posle drugog svetskog rata žrtve takve doktrine

bile su, uglavnom, male i nesvrstane zemlje (Grčka, Indonezija, Afganistan i dr.). Na strani 17 — 18 svog dela autori iznose tipičnu blokovsku koncepciju u pogledu upotrebe vazdušnodesantnih jedinica u oružanim intervencijama i napadima na male zemlje; ti napadi se izvode *munjevito, iznenada* i, razume se, *bez objave rata*. Super-sile se danas obilato služe iskustvom nemačkog *blickriga*, ali na jednom mnogo savremenijem nivou i na efikasniji način. Mnogi primeri takvih intervencija dobro su poznati. Da čitalac ne bi ostao u nedoumici i u uverenju kako su male zemlje unapred osuđene da postanu žrtve operativnostrategijskih vazdušnih desanata velikih sila — recenzija, predgovor i prikazi navedene knjige u vojnoj štampi i časopisima su trebali da ukažu i na to, da istaknu činjenicu da su postizanje iznenađenja i realizacija takve koncepcije mogućni samo u tom slučaju ako je odbrana ugrožene zemlje slaba, a narod nije spreman da pruži odlučan otpor agresoru, i obrnuto. Neka iskustva iz drugog svetskog rata i lokalnih ratova vođenih posle njega to potvrđuju. Šta biva sa vazdušnim desantom, ma kako on snažan bio, kada se nađe u borbenom poretku oklopne divizije, kada su aerodromi na koje sleće transportna avijacija dobro organizovani za odbranu, ili kada se spusti u duboku pozadinu neprijatelja, bez perspektive da mu druge snage u dogledno vreme priteknu u pomoć — pokazuju primeri kod Arnhema, na Kritu i u Dien Bien Fuu. Zaključci se, dakle, nameću sami po sebi.

U vezi s tm treba istaći da autori knjige dosta pesimistički govore o snagama teritorijalne odbrane (str. 24). U nekim zemljama jedinice teritorijalne odbrane zaista su onakve kakve ih autori sagledavaju, ali ta komponenta naše odbrane zaslužuje drugačiji tretman. Naše snage i u protivdesantnoj odbrani su onaj »jež« na koji će agresor naići na svakom delu naše teritorije.

Jednostranost

Analizirajući organizaciju i formaciju vazdušnodesantnih jedinica i podatke o naoružanju, pogotovo prilikom opisivanja platformi i drugih sredstava za desantiranje teških borbenih sredstava, autori skoro isključivo pišu o snagama SAD, ne iznoseći stanje u vazdušnodesantnim jedinicama sovjetske armije i ostalih zemalja Varšavskog ugovora, a pretenduju na to da delo ima univerzalni karakter. To je jednostranost. A za čuvanjem tajnosti nekih podataka nije bilo naročite potrebe, jer o sovjetskim vazdušnodesantnim jedinicama zapadna štampa objavljuje izobilje podataka.

Čemu uprošćavanje

U knjizi je donošenje odluke komandanta vazdušnodesantne divizije opisano sasvim uprošćeno. Jedan izuzetno važan i tako složen štabni proces sveden je samo na dva pitanja: cilj dejstva potčinjenih jedinica i ugroženost desantnih snaga u toku izvršavanja borbenog zadatka. A poznato je koje sve probleme treba da reši komandant i njegov štab da bi doneli optimalnu odluku. Kad je u pitanju vazdušnodesantna divizija, onda nepoznanica ima mnogo više nego kada se radi o dejstvu bilo koje divizije KoV. Ne ulazeći u sve te specifičnosti, ovde je dovoljno istaći samo to da svaki promašaj u proceni, planiranju i organizaciji boja u neprijateljevoj pozadini može imati mnogo veće posledice nego inače. Arnhem je eklatantan primer za to.

U knjizi je, takođe, veoma uprošćeno upoznavanje učesnika desanta sa zadacima koji ih očekuju posle skoka. Iz literature su poznati primeri, metodi i obim uvežbavanja desantnih snaga za izvršenje zadataka. To predviđuju borbena pravila tih jedinica, među kojima i naša. Istina, to je zanatski deo posla starešina — padobranaca, ali bi za čitaoca svakako bilo od koristi da o tome više sazna iz knjige i da kroz karakter priprema shvati da se vazdušnodesantne jedinice u neprijateljevu pozadinu ne desantiraju nasumice.

U knjizi ima i nekih teško razumljivih rečenica. To je delom posledica neadekvatnih tumačenja samih autora, a delom lošeg prevoda i propusta recenzenata i redaktora. Na primer: »Rodovi vojske su usvojili sledeću podelu dejstva vazdušnodesantnih jedinica u kojima ti rodovi vojske:

- 1) preuzimaju odgovornost za uspeh dejstva nad neprijateljem (ranije su takva dejstva nazivana samostalnim), i
- 2) izvršavaju zadatke za račun drugih jedinica« (str. 33 — 34).

Koji su to rodovi vojske koji usvajaju podelu dejstva vazdušnodesantnih jedinica i kako uopšte neki rodovi mogu da određuju vrste dejstva ovih jedinica? Takvu podelu, valjda, definiše ratna veština i propisuje strategija oružane borbe i, na osnovu nje, druga vojna pravila. Verovatno se radi o vrstama zadataka koje izvršavaju vazdušnodesantne jedinice SAD, a koji su poznati kao samostalna dejstva koja duže traju i kratkotrajna dejstva kojima se neposredno sadejstvuje trupama na frontu. Što se tiče podele zadataka vazdušnodesantnih jedinica sovjetske armije, oni su klasificirani po drugim kriterijumima i ne uklapaju se u ovu šemu.

I dinamika izvršavanja borbenih zadataka vazdušnodesantnih jedinica u neprijateljevoj pozadini prikazana je shematski: u prvoj

fazi se izvodi napad radi ovlađivanja objektom, a u drugoj — prelaz u odbranu tog objekta. Takva podela borbenih dejstava vazdušnodesantnih jedinica na faze *nije u skladu sa savremenim gledanjima*, pogotovu ne sa koncepcijom upotrebe tih snaga u armijama Varšavskog ugovora. *Vazdušnodesantne jedinice odbranu izvode izuzetno — samo kad su na to prinuđene. Inače, njihova dejstva su ofanzivnog karaktera i one svoje zadatke izvršavaju napadom*, kombinujući različite oblike manevra i vidove borbenih dejstava. Njihovo naoružanje, oprema i jaka podrška, takav način dejstva im u današnjim uslovima potpuno omogućavaju.

Nešto i o zemljištu. Autori tvrde da »teren za padobranske jedinice treba da je sa što mekšom podlogom, kako bi se izbeglo povređivanje padobranaca prilikom spuštanja« (str. 53). Međutim, vazdušnodesantne jedinice se danas spuštaju na gotovo svaku vrstu terena, uključujući i šumu, naseljena mesta, čak i na površini vode — pogotovo kad su u pitanju vazdušni desanti manje jačine. Jedino za desantiranje teške tehnike treba birati teren koji nije krševit, jer bi oštećenja platformi bila znatnija.

Autori nisu u pravu ni kada navode normu od 1,5 — 2,5 časa za koje vreme, nakon skoka, vazdušnodesantna jedinica treba da bude spremna za borbu. Doduše, nekad je bilo tako! Desantne snage na Siciliji i u Normandiji prikupljale su se i mnogo duže, ali danas više nije tako! Vazdušnodesantna divizija se desantira po bataljonima (svaki u odvojenom desantnom rejonu veličine 4×2 km i na međusobnom udaljenju 7 — 10 km). Bataljon je spreman da posle skoka organizovano stupi u borbu — danju za 40, a noću za 60 minuta. To je norma i za diviziju kao celinu — ako se spušta u jednom talasu. Te norme su predviđene i borbenim pravilima tih jedinica i potvrđene na mnogobrojnim manevrima. Treba očekivati da se i to vreme skрати.

Tvrđnja autora da vazdušnodesantne jedinice mogu da izdrže u borbi samo određeno vreme (puk 24 časa, divizija 3 dana, str. 29) nema čvršći oslonac u pravilskim odredbama armija supersila. Praktično, *takvih normi nema*. To su samo razmišljanja pojedinih teoretičara. Koliko će vazdušnodesantna jedinica izdržati u borbi zavisiće od konkretne situacije i mnogih drugih faktora. Treba imati u vidu da se jačina vazdušnog desanta, njegovo naknadno ojačavanje, podrška s fronta i iz vazdušnog prostora, određuju prema zadatku i efektu koji se od tog poduhvata očekuje, zatim od jačine neprijatelja, mogućnosti za spajanje sa trupama koje dejstvuju s fronta i sl. Evo nekih primera: u Drvaru nemački padobranici su potučeni za 21 čas zahvaljujući brzoj intervenciji 6. ličke divizije i ostalih snaga; 1.

britanska vazdušnodesantna divizija izdržala je u okruženju više dana pod nemilosrdnim udarcima pancerske divizije; Francuzi su u Dien Bien Phu izdržali pola godine, da bi ipak bili uništeni, itd.

Nešto o pojmu vazdušnodesantnih jedinica

O problemima izvođenja i dejstvu helikopterskih desanata nećemo govoriti, iako bi se i o tome imalo šta reći, već ćemo se zadržati samo na pojmovnom određenju ove vrste desanta. Taktičke helikopterske desante izvođe jedinice KoV i oni su integralni deo borbenih poredaka združenih taktičkih jedinica, a ređe element poretka operativne grupacije; njihov zadatak je neposredno sadejstvo snagama koje izvođe napad s fronta i izvršavanje drugih borbenih zadataka u taktičkoj dubini. Tom zahtevu odgovara i taktički radijus helikoptera. Drugim rečima, taktički helikopterski desanti su u nadležnosti trupnih komandanata, koji su time dobili »sredstvo« koji im omogućava da pojedine probleme boja rešavaju brže i efikasnije sopstvenim snagama.

Padobranskim jedinicama, ili vazdušnodesantnim jedinicama u pravom smislu te reči, pak, raspolaže vrhovna komanda, koja ih upotrebljava prema svom planu ili ih prepotčinjava operativno-strategijskim grupacijama. Dakle, one dobijaju zadatke strategijskog ili operativnog karaktera, na većoj dubini neprijateljeve teritorije, čineći tako element operativnog ili strategijskog poretka. Takvi desanti su relativno samostalni, iako se izvođe po jedinstvenoj zamisli i čine deo širih operativno-strategijskih poduhvata. Pored toga, priroda tih jedinica je po mnogo čemu različita od jedinica koje se koriste za izvođenje helikopterskih desanata (izbor ljudi, karakter obuke, sredstava prevoženja, skakanje ljudstva padobranom, izbacivanje i spuštanje teže opreme i naoružanja teretnim padobranima, radijus operativne pokretljivosti, dubina i karakter borbenih zadataka itd.) Činjenica da i jedni i drugi desanti izvršavaju borbene zadatke u neprijateljevoj pozadini nije dovoljan indikator da se među njima stavi znak jednakosti.

Autori dela »Vazdušnodesantne jedinice«, ne samo što nisu povukli oštriju granicu i objasnili karakter i razlike ove dve vrste vazdušnih desanata, već često u isti red stavljaju i desantiranje vazdušnopokretnih (vazdušnojurišnih) snaga, i onih jedinica koje se prevoze i iskrcaavaju posle sletanja transportne avijacije. Dok su helikoptersko-desantne jedinice u izvesnom smislu specijalizovane i prevoze ih i u borbi podržavaju njihovi formacijski helikopteri (transportni i

naoružani), druge se klasične jedinice KoV, rastrećene dela teškog naoružanja i opreme. Njih prevozi transportna avijacija. One se iskravaju posle sletanja, s ciljem ojačavanja vazdušnodesantnih jedinica prvog ešelona koje ovladavaju desantnom osnovicom i aerodromom u neprijateljevoj pozadini. Iako se ta radnja može nazvati desantiranjem, te se jedinice, ipak, ne mogu smatrati desantnim.

Kad se tako sagledaju karakter i razlike vazdušnih desanata i jedinica koje učestvuju u njihovom izvođenju, onda je očigledno da autori nisu u pravu (str. 57 — 58), pogotovo kad zaključuju da je padobranski desant »najlošiji« (zbog skupoće, rasturanja ljudstva i opreme posle desantiranja i nespremnosti za borbu za izvesno vreme) i da ga zbog ovih slabosti treba eliminisati. Tačno je da on ima slabih strana, ali se istovremeno mora prihvatiti takav kakav jeste i kao realna mogućnost. To zbog toga, što *tamo gde padobranac može da dospe, helikopter ni u kom slučaju nije u stanju*. To je suština problema! Na udaljenju od više stotina, pa i hiljada kilometara iza linije fronta nijedan cilj se, za sada, ne može dostići živom silom, već jedino vazdušnodesantnim jedinicama. Prema tome, kad će koja vrsta vazdušnog desanta biti primenjena ne zavisi samo od faktora ekonomičnosti (mada se i o tome vodi računa), već pre svega od potreba i zahteva oružane borbe, konkretne situacije i niza drugih okolnosti koje utiču na izbor i donošenje odluke.

Autori zaključuju da će u budućem ratu najčešće biti primenjivani vazdušni desanti jačine ojačanog bataljona. Očigledno, imaju u vidu helikopterske desante. Prihvatajući ovo mišljenje kao realnost, ne treba prenebregnuti postojanje brojnih vazdušnodesantnih divizija u svetu (ima ih oko 30), od čega samo armije Varšavskog ugovora raspolažu sa 12 — 14. Očigledno je da uloga tih snaga, kao i ogromni kapaciteti savremene transportne avijacije, nije da izvode taktičke vazdušne desante manje jačine, već im je osnovna namena da izvode veće poduhvate u dubokoj neprijateljevoj pozadini. To i sami autori ističu na početku svog dela kad pišu o ulozi i nameni tih jedinica. Tačno je da bi u eventualnom ratu bilo više taktičkih helikopterskih desanata, ali će njih izvoditi sama KoV, a ne vazdušnodesantne jedinice. U pitanju je, izgleda, shvatanje i (ne) razumevanje suštine pojma »treće dimenzije« rata i elemenata koji je ostvaruju.

Nisu ispravni ni stavovi autora o međusobnom dopunjavanju helikopterskih i padobranskih desanata i tvrdnja o mogućnostima njihovog kombinovanja. U izuzetnim slučajevima, kada je u pitanju mala dubina, veći značaj objekta i slične okolnosti, možda će takva kombinacija i biti mogućna, ali, u načelu tamo gde može da doleti

helikopter — vazdušnodesantne jedinice se ne upotrebljavaju. Razlozi su, mislim, jasni. To načelo je proklamovano i u ratnoj veštini i borbenim pravilima nekih velikih armija.

Novo u vazdušnodesantnim jedinicama

U drugoj polovini sedamdesetih godina objavljena su neka vojna dela u armijama velikih sila, među kojima i ratne službe i borbeni pravila združenih jedinica, koja održavaju izvesne novine u doktrinarnim gledanjima o nameni, upotrebi i zadacima vazdušnodesantnih jedinica. To je logična evolucija vojne misli koja prati vojnu politiku, razvoj i uvođenje u naoružanje najsavremenijih borbenih sredstava.

Prema usvojenim strategijskim opredeljenjima vodećih sila vojnih blokova, ratna dejstva i u nuklearnim i u konvencionalnim uslovima otpočinju masovnim vatrenim udarima svim raspoloživim sredstvima po vitalnim objektima neprijatelja. Posle toga sledi masovno spuštanje vazdušnih desanata, snažni vatreni udari i brzo nastupanje oklopnomehanizovanih jedinica. Održavanje siline udara i visokog tempa napada udarnih grupacija ima apsolutan prioritet. U prvi plan je izbilo načelo da se u početku ratnih dejstava primenjuju ne samo taktički, već i strategijski i operativni vazdušni desanti, a predviđa se mogućnost da ratna dejstva otpočnu spuštanjem vazdušnih desanata. U izvesnom smislu, izmenjeni su i dopunjeni njihovi osnovni zadaci Uništavanje neprijateljevih lansirnih sredstava, skladišta nuklearnog oružja, aerodroma i sredstava PVO, danas je *najvažniji zadatak vazdušnodesantnih jedinica*. Više godina egzistira stanovište, pogotovo u vojnoj teoriji zemalja varšavskog ugovora, da nuklearne udare po dubini neprijateljeve teritorije mogu da eksploatišu jedno vazdušnodesantne jedinice. Zbog toga se predviđa njihova upotreba već 20 minuta posle nuklearnih vazdušnih eksplozija, s tim što je živa sila pod zaštitnom opremom i da su oklopna sredstva hermetizovana. Dakle, ako se tako upotrebe na početku ratnih dejstava, vazdušnodesantne jedinice mogu znatno uticati na dalji tok i ishod rata. Takva fizionomija početnih ratnih dejstava, koja pogotovo može doći do izražaja prilikom agresije na neku malu zemlju, s osnovnim ciljem da se brzo slomi njen otpor i zaposednu najvažniji pravci i objekti mora se imati u vidu prilikom definisanja odbrambene koncepcije i organizovanja čvrste protivdesantne odbrane. Napokon, u mnogim armijama se povećavaju formacije postojećih vazdušnodesantnih snaga (pogotovo u zemljama Varšavskog ugovora), što je, takođe, značajan pokazatelj uloge u savremenim uslovima.

Porast vatrene moći, udarne snage i taktičke pokretljivosti vazdušnodesantnih jedinica u poslednjih desetak godina zaključuju posebnju pažnju. Krajem šezdesetih godina, na primer svako padobransko odeljenje sovjetske armije raspolagalo je terenskim vozilom GAZ-69, koje je desantirano zajedno sa ljudstvom, dok danas ima oklopni transporter sa snažnim naoružanjem. Ako se tome doda da se iz sastava vazdušnodesantne divizije danas mogu desantirati svi tereti mase do 20 t, onda se može konstatovati da su *sovjetske vazdušnodesantne jedinice postale oklopnomehanizovane*. Slična je situacija i u armijama zapadnih zemalja. Pored više vrsta oklopnih automobila i oklopnih transportera, vazdušnodesantna divizija SAD ima i bataljon lakih tenkova SHERIDAN sa protivtenkovskim raketnim sistemom SHILLELAGH sa lanserom od 152 mm, koji se desantiraju padobranima. U toku je uvođenje borbenog vozila sa topom kalibra 75 mm. Francuzi su već uveli u svoju vazdušnodesantnu diviziju puk oklopnih sredstava, itd. Dakle, učinjen je značajan korak u pravcu povećanja vatrene moći i udarne snage vazdušnodesantnih jedinica, a time i njihovo osposobljavanje za izvršavanje složenih borbenih zadataka. Na primer, u njihovo naoružanje su uvedena oruđa kalibra 122 i 155 mm, najnoviji protivtenkovski, protivavionski i artiljerijsko-raketni sistemi i rakete klase zemlja — zemlja. U njihovom osposobljavanju Zapadni Nemci su otišli i korak dalje. Po dva bataljona u svakoj vazdušnodesantnoj brigadi opremljena su borbenim helikopterima za POB i sa po 32 zemaljska lansera TOW; ostala dva bataljona opremljena su sa po 22 lansera PTR *milan*, postavši tako udarna pesnica u okviru vazdušnopokretne protivoklopne rezerve. Minijaturizacijom nuklearnih projektila za kalibre 105 i 155 mm i nuklearnih mina male težine, vazdušnodesantne jedinice su dobile sopstvena nuklearna sredstva pa je njihova vatrena moć dobila nov kvalitet.

Uvođenjem moćnih raketnih sistema za borbu sa neprijateljevim oklopnim snagama i avijacijom, vazdušnodesantne jedinice više nisu izložene opasnostima uništenja, kao što je to bilo pre 10 — 15 godina. Nova borbena sredstva su znatno doprinela njihovoj žilavosti i izdržljivosti u borbi.

Usavršavanje vazdušnodesantne tehnike

Značajan napredak je učinjen i na polju usavršavanja vazdušnodesantne tehnike. U vreme kad je knjiga pisana vazdušnodesantne jedinice su imale klasične padobrane, a masa najvećeg tereta koji je

mogao da se desantira iznosila je 3,5 t (pripremalo se uvođenje platforme za terete mase 5 t). Danas se koriste padobrani kojima može da se upravlja (kod specijalnih tipova horizontalna brzina, zbog aerodinamičkih osobina kupole, dostiže 12 — 15 m/s). Posledice toga su vrlo značajne: dok je ranije brzina prizemnog vetra od 7 m/s bila gornja granica za skakanje padobranaca, danas je ona pomerena na 10 — 15 m/s; težina tereta koji se danas može desantirati porasla je za 4 puta; ranije su desantirani laka vozila, minobacači, topovi kalibra 85 mm i haubice 105 mm, a danas su to oklopni transporter, laki tenkovi, skoro sva artiljerijska oruđa i ostali tereti mase do 20 t. Vazdušnodesantna tehnika ukorak prati razvoj savremenih borbenih sredstava i omogućava njihovo uvođenje u vazdušnodesantne jedinice.

Transportna avijacija, tako je, evoluirala. Najznačajnija novina, na primer, u SSSR je savremeni strategijski transporter IL-76 nosivosti 40 t korisnog tereta i doleta (sa 40 t tereta 5000 km. (veći je, brži i savremeniji od srednjeg transportera AN-12). Tako je za desantiranje jednog padobranskog puka umesto ranijih 120 AN-12, sada potrebno samo 70 IL-76. Na Zapadu se vrši modifikacija srednjeg transportnog aviona C-130 i strategijskog transportnog aviona C-141. A *starlifter* kojima se pridržava trup i time dobija prostor za prevoženje borbenih sredstava većih gabarita. Razume se, ni to nije sve! Na obe strane se preduzimaju ubrzanje mere za konstruisanje novih, džinovskih transportera, većih od sadašnjih AN-22 i C-5 A u SAD CX, u SSSR AN-40. Oni, u budućnosti, treba da omoguće vazdušnodesantnim i brzopokretnim snagama da još brže, masovnije i još dalje dostignu do operativnih, pa i strategijskih ciljeva (objekta).

O nekim ocenama kritike

Posle svega što je do sada rečeno o knjizi ne može se oteti utisku da je naša kritika knjigu Vazdušnodesantne jedinice prihvatila sa priličnim oduševljenjem, ne upuštajući se u ocenu njene prave vrednosti i aktuelnosti. Ona je videla samo ono što je poznato i što predstavlja novinu u našoj vojnoj literaturi. Ne analizirajući sve ocene od kojih se mnoge mogu i prihvatiti, pokušaću da ukažem samo na neosnovanost pojedinih stavova.

U pregovoru se ističe da knjiga »najsavremenije i sa svih aspekata razmatra ovaj izuzetak značajan problem« i da je to delo koje »daje ispravan i dosta objektivni prikaz uloge, zadataka i načina upotrebe vazdušnodesantnih jedinica u savremenom ratu«, te da je

to »najpotpunija publikacija u nas o vazdušnodesantnim jedinicama«. Ova poslednja konstatacija je bez sumnje tačna, jer knjiga ovakve i slične sadržine nije dosad objavljena u nas, sem Mikšovih Vazdušnodesantnih trupa (1951. god.). Naravno, slede i drugi epiteti da je knjiga pisana studiozno, stručno itd.

Prikaz knjige objavljen u Glasniku RV i PV pridružuje se predgovoru »pozajmljujući« njegove ocene i podvlačeći da knjiga predstavlja stručan prikaz *sadašnjeg stanja* (podvukao S. J.) u oblasti vazdušnih desanata, olako, pritom, prenebregavši vremensko razdoblje od jedne do dve decenije i evoluciju shvatanja uloge vazdušnodesantnih jedinica u savremenim uslovima, kao i uvođenje moderne tehnike i oružja u njihov sastav. Autor prikaza u Vojnom delu zapaža da knjiga dolazi sa zakašnjenjem, ali se kritički osvrta na njen sadržaj na tome i završava. On dodaje da knjiga predstavlja »svestranu i skladnu kompoziciju« i »teorijsko uopštavanje uloge, upotrebe i razvoja vazduhoplovnih desanata«, itd.

Delo je, u celini gledano, dobro i ima niz nepobitnih vrednosti i u pogledu opštih stavova, sveobuhvatnosti i metodologije izlaganja, i kao »hronika« jedne etape u razvoju vazdušnodesantnih jedinica. Međutim, za sagledavanje današnjeg stanja i izvlačenje izvesnih pouka, pogotovo onih koje bi mogle koristiti u praktične svrhe, delo, a i kritike, ne pružaju odgovor na sva bitna i aktuelna pitanja.

Zasluguje pažnju i pitanje iz prikaza da li su vazdušnodesantne jedinice danas takve kakvim ih predstavljaju autori u navedenom delu. U to je izražena sumnja, a autorima pripisana krivica da su bili poneti futurističkom vizijom koja ih je udaljila od realnih mogućnosti. Primedba je tačna, ali samo kada je u pitanju izgradnja transportnih aviona sa vertikalnim poletanjem i sletanjem, uvođenje kosmičkih transportnih brodova, spuštanje velikih kontejnera (spremika) sa kompletnim padobranskim jedinicama i sl. A kad je u pitanju stvarnost, onda ne samo da su vazdušnodesantne jedinice onakve kakvim ih autori predstavljaju, nego su i masovnije, još bolje naoružane i opremljene najsavremenijim borbenim sredstvima, čineći, sa ostalim brzopokretnim snagama, faktor za postizanje iznenađenja. Nije to samo tendencija, već realnost i dostignuti stepen razvoja.

Iznete činjenice o novim vrstama naoružanja i opreme, i drugim promenama u vazdušnodesantnim jedinicama, smatram da su dovoljan odgovor na stav u prikazima o niskoj kvantitativnoj zastupljenosti vazdušnodesantnih jedinica u oružanim snagama, zavisnosti njihovog dejstva od mnogih uslova, slaboj vatrenoj moći, taktičkoj pokretljivosti i sl. Mišljenje da će nuklearno oružje više ograničavati

nego potencirati njihovu upotrebu je za diskusiju. Zašto bi baš te jedinice bile izložene neprijateljevim nuklearnim udarima više nego, recimo, oklopne, raketne, vazduhoplovne, ili bilo koje druge? Sve su one rentabilni nuklearni ciljevi, i svaka od njih predstavlja opasnost po neprijatelja. Koje će ciljeve u datoj situaciji on tući nuklearnim udarima, zavisiće od mnogih činilaca, koje ne treba nabrajati. Međutim, sasvim je izvesno da će vazdušnodesantne jedinice i transportna avijacija bazirati na većoj dubini, izvan domašaja taktičkih, a delom i operativnih snaga za izvođenje i uništenje nuklearnim sredstvima. Zbog toga će one biti relativno bezbednije u odnosu na snage koje će se naći bliže frontu. Mogućnost upotrebe vazdušnodesantnih jedinica u nuklearnim uslovima tema je za sebe, i o tome je dosta napisano u stranoj vojnoj literaturi. Bitno je napomenuti da će svaka strana preduzimati najrazličitije mere prilikom izvođenja vazdušnih desanata, kao što su maskiranje, borbeno obezbeđenje, zaštita itd.

Kad se govori o polemici, suprotnim gledištima i različitim poukama iz prakse upotrebe vazdušnodesantnih jedinica u drugom svetском ratu i dr. (tvrdi se čak da su znatno brojniji oni koji kažu da osim prvih, početnih uspeha, pri čemu se verovatno misli na nemačke iz 1940 — 1941. godine, zasnovanih na iznenađenju, *dezorganizovanosti pa i panici* u redovima branilaca) — u predgovoru se kaže da primena vazdušnih desanata nije dala neke veće rezultate. Ovom prilikom nećemo da analiziramo mnoge primere iz istorije ratova koji to opovrgavaju. U tom smislu neprihvatljivo je i tvrđenje da jačanje savremene PVO vazdušne desnice čini izuzetno osetljivim, a njihovu primenu rizičnom. Na mestu je mišljenje da su velike formacije transportne avijacije, koje prevoze vazdušnodesantne jedinice, izuzetno osetljive, ali se pri tome zanemaruje mogućnost napadača koji upotrebljava vazdušni desant da neutrališe sredstva za otkrivanje i sistem PVO branioca i da time (i drugim merama) efikasno zaštiti svoje formacije u vazdušnom prostoru. Mogućnosti savremene PVO zaista nisu male, i prilikom organizovanja i izvođenja vazdušnih desanata ne smeju se potcenjivati. To, uostalom, niko i ne čini. Konačno, napadača ne treba smatrati naivnim — da će olako izložiti razliku značajnu flotu svoje transportne avijacije i vazdušnodesantne snage, pre svega, zbog njihove značajne uloge u izvođenju planirane operacije.

Da zaključimo: prilična zastarelost štiva, jednostranost i izvesna površnost, delimično i loš prevod, nedostatak objektivne stručne recenzije — one su manjkavosti vazdušnodesantnih jedinica koje čitalac treba da zna, ako ih već sam nije uočio.